LEREN LEREN

KO	L4	L6
De kleuters kunnen 9.1.9 hun noden en fysieke en morele grenzen kenbaar maken. 9.2.1 zich in eenvoudige taal uitdrukken over leren. 9.2.2 cognitieve leerstrategieën inzetten om informatie te verwerken. <bv. Combineren van woord~~en~~ en beeld, oefenen> *Woordenschat (richtinggevend):* *Denken, weten, vergeten* 9.2.3 metacognitieve strategieën inzetten: • doelen stellen en een plan opmaken • een leeractiviteit stapsgewijs uitvoeren en monitoren • het resultaat van een leeractiviteit evalueren en erover reflecteren *Woordenschat (richtinggevend):* *Doelen, plannen* 9.3.2 een aangewezen volwassene hulp vragen of aanspreken wanneer nodig. 9.3.5 kunnen hun beurt afwachten. **De kleuters kennen** 9.3.1 een ruime woordenschat en diverse strategieën om emoties te herkennen, te uiten~~,~~ te benoemen en erop te reageren.	**De leerlingen kennen** 9.2.1 cognitieve leerstrategieën om kennis actief en gespreid in de tijd in te oefenen. <bv. Gespreid herhalen, kennis ophalen, voorspellen> **De leerlingen kunnen** 9.2.2 aangereikte en aangeleerde cognitieve leerstrategieën functioneel inzetten <bv. Generatieve leerstrategieën zoals schema's maken, zelftoetsen> 9.2.3 een leeromgeving optimaal organiseren in functie van de leeractiviteit en het leerdoel. *<bv. een prikkelarme ruimte, gepaste leermiddelen>* 9.3.3 aangeven wat begrepen is en wat onduidelijk is. 9.3.4 frustratie of onzekerheid uiten op een constructieve manier.	**De leerlingen kennen** 9.2.1 de vereenvoudigde werking van het brein: de rol van voorkennis en oefening, informatie opnemen en verwerken, kennis opslaan en ophalen. 9.2.2 cognitieve leerstrategieën om informatie actief te verwerken. <bv. Concept mapping, gespreid herhalen, actief ophalen, leerstof uitleggen aan zichzelf of iemand anders, zichzelf vragen stellen over de leerstof> *Woordenschat (richtinggevend):* *leerstrategieën* 9.2.3 de verschillende fasen in een leerproces: een voorbereidende fase, een uitvoerende fase, een reflectiefase **De leerlingen kunnen** 9.2.4 aangeleerde en ingeoefende cognitieve leerstrategieën inzetten, rekening houdend met hun voorkennis. *Woordenschat (richtinggevend):* *kennisschema* 9.2.5 een leeromgeving en zichzelf organiseren in functie van de leeractiviteit en het leerdoel. <bv. Betrouwbare bronnen, aandacht, doorzettingsvermogen, gepaste hulp> *Woordenschat (richtinggevend):* *Doelen, plannen* 9.2.6 bij een leeractiviteit de door de leerkracht aangereikte en aangeleerde metacognitieve strategieën inzetten: • realistische korte-termijn-doelen stellen en een plan opmaken • de uitvoering ervan monitoren • het resultaat ervan evalueren en erover reflecteren

PBD GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

		9.2.7 bij het uitvoeren van een leeractiviteit reflecteren over de ingezette cognitieve, metacognitieve en motivationele strategieën 9.2.8 bij het uitvoeren van een leeractiviteit reflecteren over aspecten met betrekking tot de motivatie voor het eigen leerproces. <bv. Persoonlijke betekenis en waarde van (het doel van) de leeractiviteit, leeropvatting, (uitgestelde) zelfbekrachting, verklaringen voor leerprestaties. > 9.3.3 volhouden om ook als het moeilijk is een opdracht tot een goed einde te brengen, ook als het moeilijk wordt.

Executieve functies

GO! /MD	⚑	🔗	Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
L4 9.3.4	LL.007	LL.013	LL.001		Herkennen manieren om de impulsen te controleren. **MIA** *Impulsen controleren (impulscontrole):* • op je beurt wachten • even stoppen en nadenken voor je iets doet of zegt • rustig proberen blijven als iets niet lukt of als je boos bent • woorden gebruiken om te tonen wat je voelt • denken/verzinnen van een rustig beeld om kalm te worden • eerst globaal waarnemen alvorens je start **Voorbeelden** • Joke stopt en haalt diep adem. • Els stopt met spelen en denkt na voordat ze verder bouwt.									
L4 9.3.4	LL.008	LL.014	LL.002		Herkennen manieren om de impulsen te controleren. **MIA** *Impulsen controleren (impulscontrole):* • Ik stop even, ik denk na, ik blijf rustig en ik zeg wat ik voel. • Ik concentreer mij op wat ik doe. • Ik laat me niet afleiden. • Ik neem eerst globaal waar en start dan pas. **Voorbeelden**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• Sita hoort een stoel schuiven en klasgenootjes fluisteren. Ze kijkt even op, maar keert haar blik snel terug naar haar werkblad. Ze zegt tegen zichzelf: “Niet letten op de geluiden, ik wil mijn rekensommen afmaken.” • De leerkracht stelt een vraag. Elias steekt zijn vinger op, maar mag nog niet antwoorden. Hoewel hij de oplossing weet, wacht hij tot zijn naam genoemd wordt en zegt dan wat hij wil delen.									
			LL.003		Herkennen manieren om het werkgeheugen te gebruiken. **MIA** *Werkgeheugen:* • stap voor stap • zich iets herinneren • herhalen • luisteren **Voorbeelden** • Ruud plakt met prenten uit de folder een boodschappenlijstje zodat hij niets vergeet. • De leerkracht van Noor maakt een tekening van de ochtendroutine in de klas met pictogrammen. Zo vergeten de kleuters niets.									
			LL.004		Herkennen manieren om het werkgeheugen te gebruiken. **MIA** *Werkgeheugen:* • stap voor stap • zich iets herinneren • herhalen • oefenen/trainen • luisteren • ordenen **Voorbeelden** • Rayan moet een werkje afwerken in de klas. Hij pakt snel een kladblaadje en noteert stap voor stap wat hij moet doen, zodat hij niets vergeet wanneer hij eraan begint. • Yara ruimt haar boekentas op het einde van de dag op in volgorde: eerst haar agenda, dan haar schriftjes, dan haar mapjes. Door te ordenen weet ze wat ze al gedaan heeft en wat nog moet gebeuren.									
			LL.005		Herkennen manieren om cognitief flexibel te zijn.									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					MIA *Cognitief flexibel (cognitieve flexibiliteit):* • een andere manier proberen • van aanpak veranderen • een andere rol spelen • iets anders bedenken **Voorbeeld** Letitia probeert een puzzel op te lossen, maar de randstukken passen niet. Ze besluit eerst de hoeken te zoeken en haar aanpak te veranderen.									
L4 9.3.4			LL.006		Herkennen manieren om cognitief flexibel te zijn. **MIA** *Cognitief flexibel (cognitieve flexibiliteit):* • een andere strategie proberen • van plan of aanpak veranderen • aanpassen aan een nieuwe situatie • ander standpunt innemen • nieuwe oplossing bedenken **Voorbeeld** Olga wil een boek lezen, maar Birgit koos het al. Olga kiest een ander boek.									
L4 9.3.4, KO 9.3.1			LL.007		Herkennen manieren om emoties te reguleren. **MIA** *Emoties reguleren (emotieregulatie):* • benoemen wat je voelt • een pauze nemen • ademhalen om rustig te worden **Voorbeelden** • Ella is boos omdat het niet lukt met puzzelen. Ze stapt even weg, haalt diep adem en probeert daarna opnieuw. • Karim zegt: “Ik ben blij!” als hij zijn werk toont aan de leerkracht.									
L4 9.3.4, KO 9.3.1			LL.008		Herkennen manieren om emoties te reguleren. **MIA** *Emoties reguleren (emotieregulatie):* • herkennen wat je voelt • benoemen van gevoelens									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• een pauze nemen • rustig blijven bij frustratie of spanning • een manier zoeken om tot rust te komen • een helpende gedachte gebruiken **Te hanteren begrippen** de frustratie, de onzekerheid **Voorbeelden** • Lien voelt zich verdrietig omdat haar knutselwerk stuk is. Ze zegt: “Ik ben verdrietig” en vraagt om hulp bij de leerkracht om het te herstellen. • Sem is boos omdat hij zijn beurt moet afgeven bij een gezelschapsspel. Hij doet zijn ogen even dicht, ademt diep in en zegt: “ik kan straks weer meedoen.”									
L6 9.3.3 L6 9.2.5	LL.043 LL.052		LL.009		Herkennen manieren om door te zetten. **MIA** *Doorzetting (doorzettingsvermogen):* • positieve zelfspraak: “ik geef niet op” • oefenen/trainen met pauzeren en opnieuw proberen • hulp leren vragen • successen vieren • werken in kleine stapjes • aangemoedigd worden **Voorbeelden** • Jolande oefent op het hinkelen op de speelplaats. Ze valt een paar keer, maar elke keer neemt ze een korte pauze en probeert het dan opnieuw. Als het haar lukt, roept ze trots: “Ik kan het!” • Alba durft eerst niet mee op het hoge klimrek, maar haar klasgenoot roept: “Je kan dat!” Met die aanmoediging probeert ze het toch – en geraakt helemaal tot boven.									
L6 9.3.3 L6 9.2.5	LL.044 LL.045 LL.053		LL.010		Herkennen manieren om door te zetten. **MIA** *Doorzetting (doorzettingsvermogen):* • positieve zelfspraak en mindset • werken in stappen • tijdig hulp vragen • omgaan met pauzes en herbeginnen • reflecteren op wat al lukt • belonen van inspanning									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Voorbeelden • Bernadette is bezig met een moeilijke rekensom. Na drie keer proberen snapt ze het nog niet, dus stapt ze naar de juf en vraagt om uitleg. Daarna lukt het haar wel. • Yassine wil een lang boek lezen, maar merkt dat hij snel afgeleid raakt. Hij besluit elke dag één hoofdstukje te lezen. Zo werkt hij in kleine stapjes en raakt toch tot het einde.									
L6 9.3.3 L6 9.2.5	LL.045 LL.054		LL.011		Herkennen manieren om door te zetten. **MIA** *Doorzetting (doorzettingsvermogen):* • positieve zelfspraak en mindset • (tussen)doelen stellen en actieplan maken • hulp zoeken en vragen wanneer nodig • volhouden, ook al is het moeilijk of minder leuk • doorgaan tot de taak af is • niet opgeven bij fout of mislukking • andere strategie proberen • zelfmotivatie met een helpende gedachte • reflecteren op wat al lukt • belonen van inspanning **Voorbeelden** • Elena heeft moeite met een lange schrijfopdracht. Ze maakt eerst een stappenplan: brainstormen, zinnen maken, nalezen. Ze vinkt elke stap af en blijft doorwerken, ook al vindt ze het lastig. • Marthe is bang om een spreekbeurt te geven. Ze oefent thuis voor de spiegel, zegt tegen zichzelf: “Ik durf dit!” en laat haar mama haar aanmoedigen. Na afloop beloont ze zichzelf met een extra lang tekenmoment.									
L4 9.3.4 L6 9.3.3 L6 9.2.5			LL.012		Gebruiken de executieve functies. **MIA** *Executieve functies:* • impulscontrole • werkgeheugen • cognitieve flexibiliteit • emotieregulatie • doorzettingsvermogen *Gebruiken:*								

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					iteratief denken taal geven aan gevoelens **Voorbeelden** *Impulscontrole:* stop, denk, doe; ademhalingsoefeningen *Werkgeheugen:* Ella deelt informatie op in deeltjes (stap voor stap); Otto gebruikt geheugenspelletjes om dingen te onthouden. Hij gebruikt een rijmpje. *Cognitieve flexibiliteit:* Lieve richt het boekenrek anders in om haar lievelingsverhalen makkelijker te vinden; Jet verschuift de Zweedse bank zodat niemand er nog tegen loopt. *Emotieregulatie:* Senne ademt diep in en denkt: “Ik speel straks met hem.”; Mira tekent haar boosheid en praat er met de juf over. *Iteratief denken:* Ariëlle heeft moeite met haar cognitieve flexibiliteit. Ze blijft hieraan werken en mogelijkheden onderzoeken om hiermee aan de slag te gaan en hier sterker in te worden.									
	LO.021		LL.013		Gebruiken hun zintuigen om dingen bewust waar te nemen.									
	LO.021		LL.014		Gebruiken hun waarneming om gericht informatie te verzamelen en te analyseren.									
L4 9.3.4			LL.015		Tonen hun kennis over executieve functies in verschillende contexten. **Voorbeelden** • Balder lost een conflict met een klasgenoot op door rustig te blijven, eerst na te denken over mogelijke oplossingen en daarna samen een eerlijke afspraak te maken. • Liesbeth noteert alle taken en toetsen zorgvuldig in haar agenda zodat ze niets vergeet en tijdig klaar raakt met alles.									

Zelfregulerend leren

Voorbereidende fase

GO!/MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
L6 9.2.3		LL.052 LL.055	LL.016		Herkennen de verschillende fasen in het leerproces. **MIA** *Fasen:* • voor • tijdens									

PBD GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• na **Te hanteren begrippen** voor, tijdens, na								
L6 9.2.3		LL.053 LL.054 LL.056 LL.057	LL.017		Verwoorden de verschillende fasen in het leerproces. **MIA** *Fasen:* • voorbereidende • uitvoerende • reflecterende **Te hanteren begrippen** de voorbereidende fase, de uitvoerende fase, de reflectiefase								
L6 9.2.3			LL.018		Passen de verschillende fasen in het leerproces toe.								
L6 9.2.3			LL.019		Herkennen wat helpt om iets te leren en te onthouden. **MIA** *Leren en onthouden:* • vertellen wat je al weet of al eens gedaan hebt (ervaringen) • opnieuw doen om beter te worden • navertellen of tonen wat je geleerd of onthouden hebt • eenvoudige geheugensteuntjes: opzegversje, liedje, tekening, pictogram, voorwerpen • combineren van woord en beeld								
L6 9.2.1			LL.020		Herkennen wat helpt om iets te leren en te onthouden. **MIA** *Leren en onthouden:* • zeggen wat je al weet • vaak oefenen/trainen • goed kijken, aandachtig luisteren en actief doen • onthouden en later weer vertellen • combineren van woord en beeld								
L6 9.2.1			LL.021		Verwoorden wat belangrijk is om iets te leren en te onthouden. **MIA** *Leren en onthouden:*								

PBD-GO CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• Iets gaat makkelijker als je al voorkennis hebt. • Herhalen en oefenen helpt om iets te onthouden. • Informatie of leerstof moet je actief verwerken. • Kennis kan je bewaren in je brein en terug oproepen als je het nodig hebt. • combineren van woord en beeld **Te hanteren begrippen** de voorkennis, herhalen, oefenen, trainen, onthouden, actief verwerken, bewaren, oproepen									
L6 9.2.1			LL.022		Verwoorden hoe je brein iets leert en onthoudt. **MIA** *Breinleren:* • voorkennis en achtergrondkennis • oefening • informatie opnemen en verwerken • kennis opslaan en ophalen • combineren van woord en beeld **Te hanteren begrippen** de achtergrondkennis, informatie opnemen, informatie verwerken, informatie opslaan, informatie ophalen, vergeten									
L6 9.2.1			LL.023		Gebruiken principes van leren en onthouden tijdens het leerproces.									
KO 9.2.1	LL.019	LL.013 LL.070	LL.024		Herkennen strategieën om een taak te analyseren. **MIA** *Taakstrategieën:* • waarnemen • voorkennis hanteren • keuzes maken *Herkennen:* met aandacht voor denktaal									
KO 9.2.1	LL.019 LL.020	LL.013 LL.014	LL.025		Illustreren strategieën om een taak te analyseren. **MIA** *Taakstrategieën:* • selectief waarnemen • voorkennis hanteren • conceptualiseren									

PBD-GO! CONCEPT, nog niet goedgekeurd

					• keuzes maken *Illustreren:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** wat weet ik al, waarnemen, belangrijk, het verband, de volgorde, de informatie, kiezen, de keuze, de taak								
KO 9.2.1		LL.013 LL.014	LL.026		Analyseren een taak.								
KO 9.2.1 KO 9.2.3		LL.003	LL.027		Illustreren het belang van een eenvoudige taak. **MIA** *Illustreren:* in functie van een doel (doeloriëntatie) met aandacht voor denktaal **Voorbeeld** Yoni bedenkt waarom deze taak belangrijk is en wat ze hiermee in de toekomst nog zal kunnen doen.								
		LL.004	LL.028		Illustreren het belang van een complete complexe taak. **MIA** *Complete, complexe taak:* omvat meerdere stappen verschillende vaardigheden tegelijk duidelijk einddoel realistisch functioneel *Illustreren:* in functie van een doel (doeloriëntatie) **Te hanteren begrip** het belang								
KO 9.2.3		LL.003	LL.029		Geven (tussen)doelen bij een taak. **MIA** *(tussen)doelen:* met aandacht voor doeloriëntatie en belang/zingeving								

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

L6 9.2.6		LL.004	LL.030		Geven (tussen)doelen bij een complete, complexe taak. **MIA** *(tussen)doelen:* met aandacht voor doeloriëntatie en belang/zingeving uit verschillende vakgebieden									
KO 9.2.1 KO 9.2.3	LL.003 LL.004 LL.005 LL.006	LL.027 LL.028 LL.029 LL.030	LL.031		Illustreren hoe een plan wordt gemaakt. **MIA** *Plan:* • Vertrekken vanuit het doel • Stappen opmaken en in volgorde plaatsen • Nadenken over visualisatie van de stappen *Illustreren:* Met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** de stappen, de volgorde, eerst, daarna									
L6 9.2.6	LL.004 LL.006	LL.028 LL.030	LL.032		Illustreren hoe een plan wordt gemaakt. **MIA** *Plan:* • vertrekken vanuit het doel • taak opdelen in tussenstappen • tussenstappen ordenen • tijd inschatten per stap • nadenken over materiaal en hulpmiddelen *Illustreren:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** plannen, het doel									
L6 9.2.6	LL.004	LL.028 LL.030	LL.033		Illustreren hoe een plan wordt gemaakt. **MIA** *Plan:* • benoemen van het doel • taak opdelen in realistische korte-termijn-doelen en tussenstappen									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• tussenstappen ordenen en prioriteren • tijd inschatten per stap • reservetijd voorzien • nadenken over materiaal en hulpmiddelen *Illustreren:* met aandacht voor denktaal									
KO 9.2.3 L6 9.2.6	LL.003 LL.004	LL.027 LL.028 LL.029 LL.030	LL.034		Maken een plan om een doel te bereiken.									
KO 9.2.3 L6 9.2.6	LL.003 LL.004 LL.048 LL.049	LL.009 LL.010 LL.011	LL.035		Voeren een plan uit. **MIA** *Uitvoeren:* met aandacht voor gespreid leren (spaced practice)									
Uitvoerende fase														
GO! /MD	⚑	🔗	**Nr.**	E/B/G	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 9.2.1	LL.031		LL.036		Beschrijven manieren om de taaktijd te beheren. **MIA** *Taaktijd beheren:* tijd inschatten *Beschrijven:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** de nodige tijd, inschatten									
KO 9.2.1	LL.031 LL.032 LL.033		LL.037		Gebruiken de tijd optimaal bij het uitvoeren van een opdracht. **MIA** *Gebruiken:* met behulp van hulpmiddelen **Voorbeeld** Pol gebruikt een time timer om zijn taaktijd te controleren.									
			LL.038		Herkennen verschillende soorten leeromgevingen.									
L4 9.2.3			LL.039		Herkennen verschillende soorten leeromgevingen.									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					MIA *Leeromgevingen:* • om aan te leren • om te oefenen • om te creëren • om te onderzoeken • om op te zoeken • om te ondernemen • om problemen om te lossen • om coöperatief samen te leren • om individueel/in duo/in groep te werken **Te hanteren begrippen** de kring, de hoek, het leerplein, de leesplek, de bibliotheek, de mediatheek, de turnzaal, de speelplaats									
L4 9.2.3			LL.040		Illustreren welke voorwaarden nodig zijn om een leeromgeving optimaal te organiseren. **MIA** *Voorwaarden:* • orde • organisatie • rust • licht • lucht • temperatuur *Illustreren:* in functie van de leeractiviteit en het leerdoel									
L6 9.2.5			LL.041		Illustreren welke voorwaarden nodig zijn om een leeromgeving optimaal te organiseren. **MIA** *Voorwaarden:* • aanpakken van afleiding • aanpakken van storende elementen *Illustreren:* in functie van de leeractiviteit en het leerdoel									
L4 9.2.3 L6 9.2.5			LL.042		Richten hun eigen leeromgeving in voor een leersituatie. **MIA**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Inrichten: aangepast aan eigen noden									
KO 9.1.9 KO 9.2.1 KO 9.3.2 L4 9.3.3			LL.043		Herkennen wanneer ze hulp nodig hebben. **MIA** *Hulp:* • als iets te moeilijk, makkelijk is • als iets niet fijn is of je je boos, bang, verdrietig of onveilig voelt • als iets niet duidelijk is • van een expert/volwassene • materiële hulp *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** de hulp, helpen, de vraag, het materiaal, nodig hebben									
KO 9.1.9 KO 9.3.2 L4 9.3.3			LL.044		Herkennen wanneer ze hulp nodig hebben. **MIA** *Hulp:* • als iets te moeilijk, makkelijk is • als iets niet fijn is • als iets niet duidelijk is • als je niet meer weet hoe je verder moet • als je emoties te sterk worden of je je onveilig voelt • als je iets nodig hebt om goed te kunnen werken/leren • als je merkt dat iemand anders hulp nodig heeft • van een expert/volwassene • materiële hulp *Herkennen:* met aandacht voor denktaal									
KO 9.1.9 KO 9.3.2 L6 9.2.5			L.045		Herkennen wanneer ze hulp nodig hebben. **MIA** *Hulp:* • als iets te moeilijk, makkelijk is • als iets niet fijn is • als iets niet duidelijk is									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• als je niet meer weet hoe je verder moet • als je emoties te sterk worden of je je onveilig voelt • als je iets nodig hebt om goed te kunnen werken/leren • als je merkt dat iemand anders hulp nodig heeft • van een expert/volwassene • materiële hulp *Herkennen:* met aandacht voor denktaal									
KO 9.1.9 KO 9.3.2 L4 9.3.3			LL.046		Gebruiken een hulpvraag. **MIA** *Gebruiken:* • via woorden • via gebaren • via pictogrammen of andere visuele hulpmiddelen									
KO 9.2.2	LL.068		LL.047		Herkennen cognitieve strategieën om informatie te verwerven en te verwerken. **MIA** *Cognitieve strategieën:* • visualiseren • structureren en ordenen • opdelen in stappen (chunking) • oefenen/trainen • herhalen • voorbeelden geven • voorspellen • zelf uitleggen (innerlijke spraak) **Te hanteren begrippen** denken, weten, vergeten									
L4 9.2.1 L4 9.2.2	LL.068		LL.048		Herkennen cognitieve strategieën om informatie te verwerven en te verwerken. **MIA** *Cognitieve strategieën:* • visualiseren: schema's • structureren en ordenen: schema's • opdelen in stappen (chunking) • oefenen/trainen • gespreid herhalen (spaced repetition)									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• voorbeelden geven of zoeken • belangrijkste info aanduiden • vragen stellen en zelftoetsen • kennis ophalen (retrieval practice) • voorspellen • zelf uitleggen (innerlijke spraak)								
L6 9.2.2 L6 9.2.4	LL.068		LL.049		Beschrijven cognitieve strategieën om informatie te verwerven en te verwerken. **MIA** *Cognitieve strategieën:* • visualiseren: schema's • structureren en ordenen: concept mapping • opdelen in stappen (chunking) • oefenen/trainen (interleaving) • gespreid herhalen (spaced repetition) • voorbeelden geven of zoeken • belangrijkste info aanduiden • vragen stellen en zelftoetsen • kennis actief ophalen (retrieval practice) • voorspellen • zelf uitleggen (innerlijke spraak)								
KO 9.2.2 L4 9.2.1 L4 9.2.2 L6 9.2.2 L6 9.2.4	LL.069	LL.073	LL.050		Gebruiken cognitieve strategieën om informatie te verwerven en te verwerken.								
KO 9.2.2 L4 9.2.1 L4 9.2.2 L6 9.2.2 L6 9.2.4		LL.074	LL.051		Tonen hun kennis over leerstrategieën in verschillende contexten. **Voorbeelden** • Liam heeft binnenkort een toets over de waterkringloop. Hij bedenkt hoe hij zich het beste kan voorbereiden en kiest ervoor om eerst een planning te maken. Na de toets reflecteert hij: zijn planning werkte goed, maar hij wil de volgende keer eerder beginnen met leren zodat hij voldoende tijd heeft om te herhalen. • Annabelle moet een presentatie geven over gezonde voeding. Ze gebruikt een mindmap om haar ideeën te ordenen en ziet zo beter welke onderwerpen bij elkaar horen. Tijdens haar presentatie merkt ze dat de mindmap haar helpt om de informatie gestructureerd te vertellen.								

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

Reflectiefase

GO! /MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 9.2.3	LL.064	LL.016 LL.060	LL.052		Herkennen manieren om het eigen leerproces te monitoren. **MIA** *Monitoren leerproces:* • tonen wat goed lukt en zeggen wat nog moeilijk is • luisteren naar feed en hiermee iets proberen doen • het eigen handelen of denken verwoorden • kijken en zeggen wat voor taak het is *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** leren, oefenen, opzoeken, het probleem oplossen, maken									
L6 9.2.6	LL.064	LL.016 LL.017 LL.061	LL.053		Herkennen manieren om het eigen leerproces te monitoren. **MIA** *Monitoren leerproces:* • nadenken over wat al goed lukt en wat nog moeilijk is • controleren of je op de juiste weg zit • bijsturen als iets niet lukt • vragen stellen over de taak of het doel • gebruik maken van feedback • reflecteren op de aanpak en het resultaat • kijken en zeggen wat voor taak het is *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** creëren, ontwerpen, ondernemen									
L6 9.2.6	LL.064	LL.017	LL.054		Illustreren manieren om het eigen leerproces te monitoren. **MIA** *Monitoren leerproces:* • nadenken over wat al goed lukt en wat nog moeilijk is									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• controleren of je op de juiste weg zit • bijsturen als iets niet lukt • vragen stellen over de taak of het doel • gebruik maken van feedback • reflecteren op de aanpak en het resultaat • kijken en zeggen wat voor taak het is									
KO 9.2.1 KO 9.2.3	LL.064	LL.016 LL.060	LL.055		Herkennen manieren om te reflecteren op de leersituatie. **MIA** *Reflecteren:* verklaren eigen groei en sterke punten in een leerprestatie *Herkennen:* met aandacht voor denktaal binnen een opdracht **Te hanteren begrippen** nakijken, juist, (on)tevreden, kan ik goed, kan ik nog niet goed									
L6 9.2.6 L6 9.2.7	LL.064	LL.016 LL.017 LL.061	LL.056		Herkennen manieren om te reflecteren op de leersituatie. **MIA** *Reflecteren:* • verklaren eigen groei en sterke punten in een leerprestatie • causale attributie: oorzaak zoeken *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** minder sterk, sterk, de oorzaak, het succes, falen, mislukken									
L6 9.2.6 L6 9.2.7	LL.064	LL.017	LL.057		Herkennen manieren om te reflecteren op de leersituatie. **MIA** *Reflecteren:* defensieve en adaptieve reacties op eigen en andermans leerprestaties *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					zich inzetten, uitstellen, het voornemen, de toekomst, eenzelfde soort opdracht									
KO 9.2.3 L6 9.2.6 L6 9.2.7	LL.064	LL.065 LL.066	LL.058		Verbeteren zichzelf op basis van reflectie tijdens de leersituatie. **MIA** *Verbeteren:* inclusief bijsturing en registratie									
KO 9.2.3	LL.064		LL.059		Herkennen het belang van taakgerichte feed. **MIA** *Taakgerichte feed:* • feedback • feed forward • feed up									
KO 9.2.1 KO 9.2.3	LL.064	LL.052 LL.055	LL.060		Herkennen het belang van taakgerichte feed. **MIA** *Taakgerichte feed:* • feedback • feed forward • feed up met aandacht voor leerinteresse, leerprofiel, leerstatus voor verschillende vakdisciplines met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** leren, verbeteren, proberen, groeien, beter worden, iets (nog niet helemaal) kunnen									
L6 9.2.7 L6 9.2.8	LL.064	LL.053 LL.056	LL.061		Herkennen het belang van systematische reflectie. **MIA** *Belang:* • leren beter begrijpen • zelfvertrouwen opbouwen • fouten zien als leermogelijkheden • doelen stellen • zelfstandig worden • bewuster en effectiever leren *Systematische reflectie:* • leerproces • leeropvattingen									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• leerresultaten met aandacht voor leerinteresse, -profiel, -status voor verschillende vakdisciplines **Te hanteren begrippen** doelen stellen, begrijpen, het leerresultaat, het vertrouwen, het zelfvertrouwen, de opvatting (over het eigen leren), het leerproces									
KO 9.2.1 KO 9.2.3 L6 9.2.8	LL.064		LL.062		Reageren gepast op taakgerichte feed. **MIA** *Taakgerichte feed:* • feedup • feedforward • feedback *Gepast reageren:* • ontvangst van feed • begrip van feed • aanvaarding feed • met aandacht voor denktaal									
KO 9.2.1 KO 9.2.3	LL.064		LL.063		Passen de taakgerichte feed toe. **MIA** *Toepassen:* • tijdens de opdracht • in een gelijkaardige opdracht									
KO 9.2.1			LL.064		Analyseren hun leren. **MIA** *Leren:* • leerproces • leeropvattingen • leerresultaten met aandacht voor leerinteresse, -profiel, -status voor verschillende vakdisciplines *Analyseren:* inclusief prioriteiten stellen in het eigen leergroeiproces met aandacht voor denktaal									
		LL.058	LL.065		Geven het eigen leren weer.									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					MIA *Leren:* • leerprofiel • leerinteresse • leerstatus • leerproces **Voorbeelden** • Kim toont zijn portfolio en vertelt over zijn leerervaringen van de voorbije maand. Hij toont wat hij leuk vond, wat hij minder leuk vond. • Marion toont de leertrap interactief luisteren. Zij toont de trede waarop ze zich bevindt en vertelt hoe ze de volgende trede van verhaallijn opbouwen kan bereiken									
		LL.058	LL.066		Geven het eigen leren weer. **MIA** *Leren:* • leerprofiel • leerinteresse: "Wat je leuk vindt om te leren." • leerstatus: " Wat je al weet en kan." • leerproces: "Hoe je leert." • leerevolutie: "Hoe je beter wordt in leren." • leerwinst: "Wat je al meer kan."									
KO 9.2.1, KO 9.2.3, L6 9.2.6, L6 9.2.7, L6 9.2.8			LL.067		Tonen hun kennis over het eigen leren in verschillende contexten. **Voorbeelden** • Tijdens een toetsreflectie vertelt Alan aan de juf dat hij beter onthoudt wat hij leert door het in schema's en mindmaps te zetten. Hij besluit deze techniek ook te gebruiken voor andere vakken. • Na een groepsproject over klimaatverandering vertelt Vesper dat hij het meeste leert door samen te werken en ideeën uit te wisselen met anderen. Hij beseft dat hij in de toekomst vaker zal overleggen met klasgenoten om moeilijke onderwerpen beter te begrijpen.									

Vakspecifieke leerstrategieën

GO! /MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 9.2.2, L4 9.2.2, L6 9.2.4	LL.047 LL.048 LL.049 LL.052 LL.053 LL.054		LL.068		Verwoorden vakspecifieke leerstrategieën. **MIA** *Verwoorden:*									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

	LL.055 LL.056 LL.057				verfijnen via iteratief denken									
	LL.050 LL.058		LL.069		Gebruiken vakspecifieke leerstrategieën. **MIA** *Gebruiken:* verfijnen via iteratief denken									

Soorten taken

Aanleren en oefenen

GO! /MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
		LL.024	LL.070		Herkennen leersituaties als aanleermomenten. **Te hanteren begrip** leren									
			LL.071		Passen hun houding aan aan de leersituatie. **MIA** *Aanpassen:* • aan het aanleermoment • aan het oefenmoment									
			LL.072		Herkennen de stappen tijdens het aanleren van nieuwe leerinhoud. **MIA** *Stappen:* instructie modeling begeleid inoefenen zelfstandig inoefenen samen inoefenen *Herkennen:* met aandacht voor denktaal **Te hanteren begrippen** voordoen, nadoen, samen oefenen, ik oefen alleen									
		LL.050	LL.073		Analyseren welke manier van leren het best werkt om een leerinhoud te verwerken.									
		LL.051	LL.074		Tonen hun kennis over het aanleren van leerinhouden in verschillende contexten. **Voorbeelden**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• Amir heeft de maaltafels geleerd en krijgt de opdracht om ze uit te leggen aan een leerling uit een lagere klas. Hij gebruikt blokjes om te laten zien hoe vermenigvuldigen werkt en maakt daarna een paar oefensommen. Door zijn uitleg laat hij zien dat hij de leerstof begrijpt en kan toepassen. • Tijdens een kringgesprek over het weer vertelt Elise enthousiast wat ze heeft geleerd over de vier seizoenen. Ze legt uit waarom de bladeren in de herfst verkleuren en waarom het in de zomer langer licht blijft. Wanneer een klasgenoot vraagt waarom het in sommige landen nooit sneeuwt, kan ze dit met haar nieuwe kennis verklaren.									
Opzoeken														
GO! /MD	⚑	🔗	**Nr.**	E/B/G	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
	LL.043		LL.075		Herkennen manieren voor het beantwoorden van een leervraag. **MIA** *Manieren:* • opzoeken in boek of aangereikte bron • bevragen van expert/volwassene									
	LL.044		LL.076		Herkennen manieren voor het beantwoorden van een leervraag. **MIA** *Manieren:* • bevragen van expert: bezoeken, telefoneren, mailen • opzoeken in een boek, op internet **Te hanteren begrippen** de vraag, de expert, het internet, mailen, telefoneren, bevragen, bezoeken									
			LL.077		Gebruiken informatiebronnen.									
			LL.078		Gebruiken informatiebronnen. **MIA** *Gebruiken:* • zelfstandig • op systematische wijze									
			LL.079		Gebruiken hulpmiddelen om informatiebronnen te raadplegen. **MIA** *Hulpmiddelen:* • symbolen • de inrichting									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Informatiebronnen: in bibliotheek: klas-, school- of openbare bibliotheek									
			LL.080		Gebruiken hulpmiddelen om informatiebronnen te raadplegen. **MIA** *Hulpmiddelen:* • legende • index • voetnoot *Informatiebronnen:* • in bibliotheek: klas-, school- of openbare bibliotheek Tekststructuur **Te hanteren begrippen** het symbool, de trefwoordenlijst, de zoekmachine, het alfabet, het paginanummer, de inhoudsopgave, de index, de legende, de tekststructuur									
			LL.081		Analyseren geraadpleegde informatiebronnen op bruikbaarheid. **MIA** *Analyseren:* In relatie tot de leervraag **Te hanteren begrippen** bruikbaar of niet									
			LL.082		Analyseren geraadpleegde informatiebronnen op bruikbaarheid en correctheid. **MIA** *Analyseren:* in relatie tot de leervraag **Te hanteren begrippen** bruikbaar, correct, de informatiebron, vergelijken, beoordelen									
			LL.083		Analyseren geraadpleegde informatiebronnen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en correctheid. **MIA** *Analyseren:* in relatie tot de leervraag									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Te hanteren begrip betrouwbaar									
Problemen oplossen														
GO! /MD			**Nr.**	**E/B/G**	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
			LL.084		Herkennen een probleem.									
			LL.085		Herkennen een probleem. **Te hanteren begrip** het probleem									
			LL.086		Signaleren een probleem.									
			LL.087		Verwoorden verschillende manieren om een probleem op te lossen.									
			LL.088		Beschrijven hoe een probleem stapsgewijs wordt opgelost. **MIA** *Probleem stapsgewijs oplossen:* definiëren analyseren verwoorden en selecteren oplossingen ontwerpen plan van aanpak realiseren de oplossing evalueren of het probleem is opgelost **Te hanteren begrippen** oplossen, de oplossing, de stappen									
			LL.089		Lossen een probleem op. **MIA** *Oplossen:* spontaan of via imitatie									
			LL.090		Lossen een probleem op. **MIA** *Oplossen:* stapsgewijs correct uitvoeren van een gekozen oplossingswijze									
			LL.091		Tonen hun kennis van problemen oplossen in verschillende contexten. **Voorbeelden**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• Tijdens een groepswerk merkt Youri dat zijn team het niet eens is over de taakverdeling. Hij stelt voor om een lijst te maken met ieders sterke punten en op basis daarvan de taken eerlijk te verdelen, zodat iedereen tevreden is. • Doris en haar familie zitten vast in een escape room. Ze blijft rustig en analyseert de aanwijzingen systematisch, zodat ze de juiste puzzelstukken samenvoegt en de groep succesvol de kamer uit leidt.									
Onderzoeken														
GO! /MD			**Nr.**	**E/B/G**	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
			LL.092		Herkennen onderzoek vanuit hypothese(s). **MIA** *Hypothese:* onderbouwde voorspelling maken **Te hanteren begrip** voorspellen									
			LL.093		Herkennen onderzoek vanuit hypothese(s). **MIA** *Hypothese:* • verifiëren • relaties, verwantschappen aantonen • patronen ontdekken **Te hanteren begrip** de hypothese **Voorbeelden** • Erica stelt volgende hypothese: het gebruik van compost van keukenafval verbetert de groei van de groenten in de moestuin. De hypothese is gerelateerd aan de wetenschap van Erica dat keukenafval voedingsstoffen bevat. • Robin wil onderzoeken of dagelijks 15 minuten op hetzelfde tijdstip piano oefenen zijn speelvaardigheden sneller verbetert. Hij baseert zich op het patroon: 'oefening baart kunst'.									
			LL.094		Voeren een onderzoek vanuit hypothese(s) uit.									
	LL.013		LL.095		Herkennen verschillende vormen van onderzoek. **MIA** *Onderzoek:*									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• verkennend: exploreren en experimenteren • verzameling aanleggen • gerichte waarneming									
			LL.096		Voeren een onderzoek uit. **MIA** *Onderzoek:* • verkennend: exploreren en experimenteren • via verzamelen • via gerichte waarneming									
			LL.097		Herkennen verschillende vormen van onderzoek. **MIA** *Onderzoek:* • inventariseren • classificatie: kwalitatieve en kwantitatieve vergelijkingen • longitudinaal onderzoek **Te hanteren begrippen** in kaart brengen, opsommen, op een rij zetten, de gegevens ordenen, inventariseren, ordenen, verkennen, onderzoeken, materialen, verzamelen, de verzameling **Voorbeelden** *Longitudinaal onderzoek:* • Sava onderzoekt de groei van de bomen en struiken op het schooldomein in september, in januari en in mei en noteert zijn conclusies. • Edith onderzoekt of er iets verandert aan de boom van de klasgroep door elke maand 1 gerichte observatie te doen.									
			LL.098		Voeren een onderzoek uit. **MIA** *Onderzoek:* • via inventariseren • via classificatie • longitudinaal									
			LL.099		Herkennen verschillende vormen van onderzoek. **MIA** *Onderzoek:* • massa-onderzoek • proefondervindelijk stapsgewijs onderzoek									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Te hanteren begrippen het massa-onderzoek, de enquête, de steekproef, de analyse, de data, het besluit, formuleren, de proef, stapsgewijs, het onderzoek, verkennen, de onderzoeksvraag, het plan, uitvoeren, de bronnen raadplegen, het besluit, evalueren									
			LL.100		Voeren een onderzoek uit. **MIA** *Onderzoek:* • massa-onderzoek met aangereikte onderzoeksvraag • proefondervindelijk en stapsgewijs **Voorbeelden** *Massa-onderzoek:* Marcel maakt een poll op om de drukte aan de schoolpoort te onderzoeken. Mina brengt in kaart wie van haar medeleerlingen een fluojasje draagt op weg naar school vanuit de gegeven onderzoeksvraag wie zichtbaar naar school komt.									
			LL.101		Voeren een onderzoek uit. **MIA** *Onderzoek:* • massa-onderzoek met zelf opgestelde onderzoeksvraag • proefondervindelijk en stapsgewijs									
			LL.102		Tonen hun kennis over het voeren van onderzoek in verschillende contexten. **Voorbeelden** • Manu wil weten welke plant sneller groeit: een boon of een zonnebloem. Hij zet twee potjes naast elkaar, geeft beide evenveel water en houdt in een logboek bij hoe snel ze groeien. Na een week concludeert hij: "De boon groeit sneller in de eerste dagen, maar de zonnebloem wordt uiteindelijk hoger." • Amir wil weten welke stof het meest geschikt is om een waterlek op te vangen. Hij test verschillende materialen (papier, katoen, plastic en een spons) door dezelfde hoeveelheid water erop te gieten. Hij ontdekt dat de spons het meeste water opneemt en legt uit waarom dat zo is.									
Creëren														
GO! /MD			**Nr.**	**E/B/G**	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
			LL.103		Herkennen technieken om ideeën te genereren. **Voorbeelden**									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					Technieken om ideeën te generen: moodboard, mindmap, brainstorm									
			LL.104		Herkennen technieken om ideeën te bedenken. **MIA** *Technieken:* vervangen combineren aanpassen modificeren voor een ander gebruik elimineren omkeren *Ideeën:* • innovatieve • creatieve **Te hanteren begrippen** het idee aanpassen, weglaten, op een andere manier gebruiken, ideeën combineren, het idee, veranderen									
			LL.105		Herkennen technieken om innovatieve, creatieve ideeën te bedenken. **MIA** *Ideeën:* • innovatieve • creatieve vanuit verschillende perspectieven benaderen **Te hanteren begrippen** het creatief idee, het feit, neutraal, het gevoel, het risico, het voordeel, de kans, de oplossing, de structuur, de organisatie **Voorbeelden** *Verschillende perspectieven:* • objectief • emotioneel en intuïtief • kritisch, pessimistisch • positivisme, optimisme • creativiteit, alternatieven en oplossingsgericht									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• organisatie, controlerend, structurerend									
			LL.106		Gebruiken technieken om het creatief denken te stimuleren.									
Ontwerpen														
GO! /MD	⚑	🔗	**Nr.**	**E/B/G**	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
			LL.107		Herkennen de procedure van ontwerpend leren. **MIA** *Ontwerpend leren:* • verkennen en omschrijven waaraan de oplossing moet voldoen • concepten uitwerken en selecteren • een prototype maken • testen en bijsturen • presenteren en communiceren • ondernemen **Te hanteren begrippen** het ontwerp, testen									
			LL.108		Maken een ontwerp.									
Ondernemen														
GO! /MD	⚑	🔗	**Nr.**	**E/B/G**	**Leerlijn**	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
			LL.109		Herkennen kleuterinitiatief. **MIA** *Kleuterinitiatief:* • nieuwsgierig • exploratiedrang • zelfsturing • durf									
			LL.110		Beschrijven kleuterinitiatief. **MIA** *Kleuterinitiatief:* • nieuwsgierig • exploratiedrang • zelfsturing • durf • scenario's bedenken • doorzettingsvermogen									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd

					• zelfstandigheid • leiding nemen									
			LL.111		Participeren tijdens spel- en werktijd. **MIA** *Participeren:* via kleuterinitiatief									
			LL.112		Herkennen ondernemingszin. **MIA** *Ondernemingszin:* • wilskracht: warmlopen, impact willen, doorzetten • richting/keuze: kiezen, gedreven, inspiratie • scenario/handeling: starten en stapsgewijs uitvoeren, nieuwe scenario's in actie bedenken, prioriteiten, alertheid – bijsturen en zorgvuldigheid, breed vizier, anticiperen, originaliteit, flexibiliteit • afstand/ reflectie: planmatigheid, doelbewust zijn, analyseren, efficiëntie, los kunnen laten, evalueren, ervaringsleren **Te hanteren begrippen** iets afwerken, ervoor gaan, niet opgeven, de interesse, iets willen, kiezen, van start gaan, lukt het of lukt het niet, het goed voornemen									
			LL.113		Participeren tijdens werktijd. **MIA** *Participeren:* via ondernemingszin									
			LL.114		Tonen hun specifieke kennis over ondernemingszin in verschillende contexten. **Voorbeelden** • Tijdens een markt op school besluit Aras zijn zelfgemaakte tekeningen te verkopen. Hij denkt goed na over de prijs, hoe hij zijn werk aantrekkelijk kan presenteren en hoe hij klanten kan overtuigen om iets te kopen. • Nena merkt dat haar hockeyteam geld nodig heeft voor nieuwe truitjes. Ze stelt voor om met het team koekjes te bakken en deze te verkopen. Ze regelt de ingrediënten, maakt een planning en zorgt ervoor dat iedereen een rol heeft in het project.									

PBD-GO! CONCEPT nog niet goedgekeurd